

İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR*

INTERNET FINANCIAL REPORTING AND COMPARATIVE PROBLEMS

Yrd. Doç. Dr. Cuma ERCAN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, cercan@kilis.edu.tr,
Kilis/Türkiye

ÖZ

İşletmeler yakın tarihe kadar bilgi verme sorumluluklarını genellikle basılmış raporları yayımlayarak yerine getirmekte idiler. Ancak bu raporların basılı olmasından kaynaklanan önemli kısıtları vardır. Bu raporlarının basılıp ilgili kişilere gönderilmesi hem çok pahalı hem de çok zaman almaktadır. Bilgi teknolojisindeki hızlı gelişmeler, işletmelerin finansal bilgi sunma yöntemini hızla değiştirmektedir. İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte bilgilerin sunulması ve elde edilmesi kolaylaşmıştır. Yakın tarihe kadar matbu olarak basılıp yatırımcılara sunulan finansal bilgiler, günümüzde internetten sunulmaya başlamıştır. Finansal raporlama için internetin kullanımı şirketlere ve kullanıcılara eşiz fırsatlar ve kolaylıklar getirdi. Çağdaş raporlama yaklaşımı olarak adlandırılan İnternette Finansal Raporlamanın (İFRS), düşük maliyet, hız, daha geniş bir kitleye ulaşım, esneklik gibi önemli faydaları vardır. Buna karşın bir kısım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunların başında bilgi güvenliği ve bütünlüğü, yasal düzenlemelerin ve standartların yetersizliği, denklik ve erişim etkinliğinin sağlanması, aşırı bilgi yüklenmesi ve denetimle ilgili sorunlar gelmektedir. Bu çalışmada amaç, internette finansal raporlamanın kavramsal yapısını, yararlarını ve karşılaşılan sorunları ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Raporlama, Finansal Açıklamalar, İnternet Tabanlı Raporlama.

ABSTRACT

Businesses often fulfill their responsibilities to provide information up to date by publishing printed reports. However, these reports have significant limitations due to their printing. It is both very expensive and time consuming to send these reports to the people concerned. Rapid developments in information technology are rapidly changing the way businesses provide financial information. Until near future, financial reports that are offered as printed have begun to be offered on the internet nowadays. With the emergence of the Internet, it has become easier to present and obtain information. The use of Internet for financial reporting creates incomparable opportunities and facilities to companies and users. Internet Financial Reporting (IFRS), which is called the contemporary reporting approach, has significant benefits such as low cost, speed, wider audience reach, flexibility. However, some problems have been brought along with it. These include information security and integrity, regulatory and regulatory inadequacies, ensuring equivalence and access effectiveness, overloading information and auditing issues. The purpose of this study is to present the conceptual structure, benefits and problems of financial reporting on the Internet.

Keywords: Financial Reporting, Financial Disclosures, Internet Based Reporting.

1.GİRİŞ

İşletmelerin kamuyu aydınlatma işlevini yerine getirirken yararlandığı en önemli araçlardan birisi finansal tablolarıdır. Finansal tabloların işletme ile ilgi kişi ve kuruluşlara sunulmasına finansal raporlama adı verilmektedir. Bilindiği gibi, yakın tarihe kadar finansal tablolar genellikle matbu olarak basılıp kamuya sunulmaktaydı. Geleneksel raporlama yaklaşımı olarak adlandırılan bu

* Bu çalışma yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

yöntemde finansal bilgilerin hazırlanıp kamuya sunulmasının maliyet, zamanlılık ve ulaşım gibi önemli kısıtları vardır.

İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte finansal raporlama şekli de değişmiştir. Daha öncelere matbu olarak basılıp yayımlanan finansal bilgiler internet üzerinden sunulmaya başlamıştır. Çağdaş raporlama yaklaşımı olarak nitelendirilen İFR yeni bir araç olarak gündeme gelmektedir. İFR, finansal bilginin sunumunu ve bu bilgiye ulaşımı kolaylaştırarak, ilgililere zengin seçenekler sunmaktadır. İFR'nin düşük maliyet, hız, daha fazla kullanıcıya ulaşım, süreklilik, esneklik, detaylı bilgi sunumu gibi önemli faydaları vardır. Bununla birlikte İFR düz yazı ve grafiklerle sınırlı değildir. İFR dinamik sunumlar ve multimedya (ses, görüntü vs) içerir, interaktif bilgi sunumuna ve elektronik bağlantılara olanak verir, kullanıcıların bilgiye erişiminde eşit haklar sunar. Ancak İFR tüm faydalarına karşı, bir kısım potansiyel sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunların başında, bilgi güvenliği ve bütünlüğü, bilgiye erişim, düzenleme ve standartların yetersizliği ve denetim ile ilgili sorunlar gelmektedir.

Bu çalışmada finansal raporlamanın tanımı ve amaçları, İFR'nin kavramsal yapısı, gelişimi, belirleyicileri, yararları ve karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise tüm bu bilgiler ışığında öneriler yapılmıştır.

2.FİNANSAL RAPORLAMANIN TANIMI VE AMAÇLARI

Finansal raporlama, bir işletmenin muhasebe bilgilerinin kullanıcılara iletilmesidir. Finansal raporlama terimi, genellikle finansal tabloların ortaklar, kreditorler, müşteriler, devlet kuruluşları ve kamu gibi üçüncü kişilere iletimini ifade eder (Yılancı, 1992: 4).

Finansal tablolar, işletme dışına finansal bilgi sunmanın temel araçlarıdır. İşletme dışında bulunan ve işletme ile ilgili bilgilere ihtiyaç duyan kişi ve kuruluşların bilgi ihtiyaçları finansal tablolar ve bu tabloların eklerinden elde edilebilir. Genellikle bu kişilerin ihtiyaç duydukları bilgilerin büyük bir bölümü temel finansal tablolar ve bu tabloların eklerinden sağlanır. Bununla birlikte işletme dışı bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bütün bilgileri finansal tabloların karşılaması mümkün değildir. Bu durumda işletmeler kamuyu aydınlatma sorumluluğu çerçevesinde finansal tablolarda yer almayan, ancak işletmenin ekonomik faaliyetlerini en iyi biçimde tanımlayan bilgileri de ilgililere sunmalıdırlar (Yücel, 1986: 29; Karakaya, 1994: 53).

Bu çerçevede finansal raporlamayı, finansal tablolarla birlikte finansal tablolarda sunulamayan bilgileri de kapsayan daha geniş kapsamlı bir kavram olarak tanımlayabiliriz (Cemalcılar ve Önce, 1999: 15). Finansal raporlama araçları ile finansal tablolardan daha çok bilgi sağlanır. Örneğin şirketlerin hazırladıkları faaliyet raporlarında (yıllık rapor) finansal tablolarla birlikte yönetim kurulu başkanının mektubu, işletmenin sosyal ve çevresel etkileri, yönetimin tahminleri, basın açıklamaları gibi bilgiler de yer alır. Bu tür bilgilerin işletmeler tarafından kamuya açıklanması bazı düzenleme ve kurallar gereğince bazen zorunlu olurken bazen de gönüllü olarak yapılmaktadır (Kieso ve Weygandt, 1998: 3).

Finansal muhasebe ve raporlamanın temel amacı çeşitli dış kullanıcılara faydalı bilgi sağlamaktır. Finansal raporlamanın amaçlarının bilinmesi, neyin raporlanması gerektiğini belirlemede yardımcı olur. Ayrıca finansal raporlamanın amaçları, finansal muhasebe ve raporlama sorunlarının çözümünde faydalı bir bakış açısı sağlar. Finansal raporlamanın amaçları işletmeler tarafından genel amaçlı finansal raporlama ile gerçekleştirilir (Chasteen, Flaherty ve C. O'connor, 1998: 40-43).

FASB, finansal raporlamanın amaçlarını üç temel gruba ayırmıştır. Bunlar; yatırım ve kredi kararlarında faydalı bilgi sağlamak, nakit akış tahminlerini belirlemede faydalı bilgi sağlamak, işletmenin varlıkları, bu varlıklar üzerindeki hakları ve bunlardaki değişikliklerle ilgili bilgi sağlamaktır (Kieso ve Weygandt, 1998: 5).

3. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA KAVRAMI VE GELİŞİMİ

3.1. İnternette Finansal Raporlama Kavramı

İFR'yi kısaca, finansal bilgilerin web ortamında sunumu şeklinde tanımlayabiliriz. Finansal bilgilerin internette sunulmasında sunum ve içerik olmak üzere iki farklı model bulunmaktadır. Sunumda yalnız finansal bilgiler açıklanmaktadır. İçerik modelinde ise, animasyon, kopyalama, yükleme ve indirme gibi seçenekler bulunmaktadır. Bu seçeneklere sunumda izin verilmemektedir (Debreceny, Gray ve Rahman, 2002: 371-373).

İFR ile ilgili olarak uzmanların en çok vurguladıkları noktalar, basılı materyalin bir tamamlayıcısı, basılı materyalin yerine kullanılabilir olması, ya da yeni web sitesi araçları ile yenileyici olmasıdır. Şirketler bu yolla bilginin kolay edinilebilirliğinin ve dağıtımın hızlı olması konusunda hem fikirler. Yenileyici olması özelliğinin ise, şirketlere diğerlerinin önüne geçme olanağı sağlayacağı inancındadırlar (Hurt, Kreuze ve Langsam: 2001, 73-74).

Kullanıcılar internet üzerinden finansal bilgilere genel olarak üç şekilde erişim sağlayabilirler. Birincisi, kullanıcılar direkt olarak şirketin web sitesine girer ve sitedeki İFR ile ilgili bağlantıları (linkleri) takip ederler. Bu kapsamda genellikle “yatırımcı ilişkileri” ve “yıllık rapor” başlıklı bağlantılar kullanılmaktadır. İkinci olarak, kullanıcılar genel amaçlı arama motorlarının birinde araştırma yaparlar. Araştırma sonucunda, ya doğrudan şirket web sitesine ya da aradıkları konudaki şirketle, genellikle ilişkili olmayan diğer web sitelerine yönelirler. Üçüncü olarak, kullanıcılar üçüncü parti web sitelerinden şirket bilgilerine ulaşırlar. Bu kategoride ulaşılmış bilgiler bedava, kullandığın kadar öde ve ortak veri tabanına üyelik servisi sağlayan üçüncü parti aracı ortamları içerir. Yapılan çalışmalar birçok kullanıcının İFR'ye bu seçeneklerden ilkiyle ulaştığını, yani kullanıcıların doğrudan şirket web sitelerine yöneldiğini gösteriyor. Diğer yandan kullanıcıların, doğrudan şirketin web sitesine gitmeden önce “google” gibi genel amaçlı arama motorlarını kullanımı da artmaktadır (Lymer ve Debreceny: 2003, 114-115).

3.2. İnternette Finansal Raporlamanın Gelişimi

Finansal raporlama için internetin kullanımı yeni olmakla birlikte çok hızlı gelişen bir olgudur. Şirketler web sitelerinde pazarlama ve müşteri destek bilgilerine ek olarak finansal bilgilerini de sunmaya başladılar. Bugün birçok şirket internette web siteleri kurmakta ve şirketlerin büyük bir bölümü bu siteleri ilgililere finansal bilgi sağlamak için kullanmaktadır. Bu evrensel akım, e-ticaret ve online yatırımlardaki hızlı büyümeye paralel olarak, bu konu ile ilgili çalışmaların sayısındaki artışla da onaylanmaktadır. Web sitesinde finansal bilgiler genellikle “yatırımcı ilişkileri” adı altında yer almaktadır (Fisher, Oyelere ve Laswad, 2004, 412).

İnternette yatırımcı ilişkilerinin zaman içerisinde gösterdiği gelişimi üç aşamada incelemek mümkündür (Lymer ve Debreceny: 2003:105).

Birinci aşamada, şirketler interneti yalnızca var olan basılı finansal raporlarını ilettikleri diğer bir kanal olarak kullanmışlardır. Şirketler bunu yaparken İFR'nin yararının farkında olarak değil, sadece diğer şirketlerde olan şeyin kendilerinde de olmasını sağlamak güdüsüyle hareket etmişlerdir. Bu düzeyde bilgi sunmanın faydalarını gören şirketler, web sitelerini biraz daha geliştirerek ikinci aşamaya ulaşmışlardır.

İkinci aşamada, şirketler finansal tablolarla birlikte, kendileri ile ilgili daha fazla bilgiyi, haberi, v.s.'yi de sisteme eklemişlerdir. Bu aşamada şirketler önceleri ihmal edilen küçük yatırımcıların da bilgilendirilmesini sağlayacak mekanizmaları geliştirmişlerdir.

Son olarak üçüncü aşamada, şirketler basılı bir rapordan beklenen standart bilgilerle birlikte, ayrıntılı ve ileri düzey bilgileri de sağlamışlardır. Ayrıca interaktif araçları da sisteme eklemişler. Örneğin genel kurul toplantısına video konferans ile katılma, online oy verme gibi işlemler yatırımcı ilişkilerinde yeni bir dönem başlatmıştır.

Bugün gelinen nokta itibarıyla şirketler geniş bir dizi raporlama bilgisi içeren detaylı web siteleri geliştirdiler. Bilgiye düşük maliyetle ulaşılması ve yeni web teknolojilerinin yaygınlaşması şirketlerin mevcut bilgilerini artırmalarına olanak sağladı. Şirketlerin web siteleri artık sadece yıllık raporları içermiyor, aynı zamanda üç ayda bir yayınlanan raporları, basın yayınları, şirket sunumlarını, ürünlerle ilgili bağlantıları, analizleri, hisse performanslarını ve diğer özellikleri de içermektedir (Lymer ve Debreceny: 2003:105).

Yapılan araştırmalarda İFR ile ilgili en iyi uygulamaları sunan şirketlerin kendi hissedarlarına yeni kapılar araladıklarını ve daha fazla finansal bilgi talebi aldıklarını göstermektedir. En iyi uygulamalarda bulunan şirketler beş alanda odaklanmaktadır. Bunlar (BERK, 2001: 54-56):

1. Hissedarların ihtiyaç duydukları alanlara hitap eden iletişimi geliştirmek,
2. Yeni basın aracı ile bilgiyi sunmak için internet teknolojisini güçlendirmek,
3. Gerçek zamanlı bilgi aktarımını sağlamaya çalışmak,
4. Dış raporlamada finansal olmayan ve stratejik hususlara da yer vermek,
5. Finansal bilgiyi geliştirmek için şirketin tüm kaynaklarını kullanmak.

Çeşitli akademik ve profesyonel çalışmalar sermaye piyasası gelişmiş ülkelerdeki büyük şirketlerin üçte ikisinden daha fazlasının çeşitli İFR formları oluşturduklarını göstermektedir. Şu anda ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada ve Hong Kong gibi piyasalardaki büyük şirketler bu tür açılımların kullanımına olanak sağlamaktadırlar. Bu çalışmalar şirketlerin hızla İFR'yi benimsediklerini göstermektedir. Finansal raporlama için internet teknolojisinin kullanımı, şu sıralar sermaye piyasası gelişmiş birçok ülkede iyi kurulmuş bir etkinliktir. Uluslararası bir profil veya uluslararası bir kaynak fonu kurmak isteyen herhangi bir şirket, yatırımcı ilişkilerini içeren bir web sitesine sahip olmalıdır. Diğer yandan, ürünler ve diğer bilgilerin bağlantılarına uluslararası bir kaynak olduğu kadar, şirket web sitesindeki yıllık ve dönemsel finansal raporlara, basın yayınlara ve yatırımcı konferanslarına yatırımcılar her geçen gün daha fazla güvenmektedirler (Lymer ve Debreceny, 2003:105).

Lymer'e göre, maliyet tasarrufları ve daha fazla bilgi sunumu, gelecekte İFR'nin kullanımını arttıracaktır. Louwers'e göre ise, İFR zamanlılığı iyileştirebilir, faaliyet alanını genişletebilir ve yüksek derecede bir interaktif bilgi edinimine izin verebilir. Ayrıca kullanıcıların bilgi anlayışını arttırmak için ses, animasyon, video gibi multimedya kullanımı artacaktır. Tüm bunlar gelecekte İFR'yi kâğıt tabanlı raporlamanın önüne geçirecektir (Oyelere, Laswad ve Fisher, 2003: .39).

Yakın gelecekte, finansal raporların kullanıcılara dağıtımı için internetin temel araç olması beklenmektedir. IASC yayınladığı raporda, geleneksel raporlama yöntemi olarak bilinen kâğıt tabanlı raporlamanın, yakın gelecekte yerini tamamen internet tabanlı raporlamaya bırakacağını ve kâğıt tabanlı raporlama şeklinin ikinci bir yol olacağını belirtmektedir (Fisher vd., 2004: 413).

SEC, İFR'nin geleneksel raporlama yöntemine göre, finansal piyasalara bilginin daha düşük maliyetle, hızlı ve yaygın bir tarzda dağılımını sağlayacağını savunmaktadır. Tüm bunlar sermaye piyasasının etkinliğini arttıracaktır. Ayrıca, daha fazla yatırımcı internete ulaşmış interneti kullandıkça, SEC'in temel iletişim aracı olarak internetin kullanımını teşvik edeceği belirtilmiştir (Fisher vd., 2004: 415).

4. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN BELİRLEYİCİLERİ

İFR'nin belirleyicilerini, çevresel faktörler ve firmaya özgü faktörler olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

4.1. Çevresel Faktörler

İFR'yi etkileyen iki çevresel faktör vardır. Bunlardan birincisi, internetin yaygınlık düzeyi; ikincisi ise, firmanın bulunduğu ülkedeki açıklama ortamıdır. Aşağıda bu özelliklerin İFR ile ilişkileri kısaca açıklanacaktır.

1. İnternetin Yaygınlık Düzeyi: İnternet kullanımı ülkeler arasında büyük farklılık göstermektedir. İnternet kullanımının yaygın olduğu ülkelerde kullanıcılar, daha fazla bilginin internetten sunulmasını isteyeceklerdir. İnternet kullanımı ve kullanım alanları ne kadar fazla ise o kadar çok kullanıcı var demektir. Aynı şekilde, eğer firmaların hissedarları arasında geniş bir internet kullanıcısı varsa, İFR'ye o nispete önem verilecektir. Kullanıcıların bakış açısı İFR için talep yaratırken, şirketlerin bakış açısı ise bilginin daha etkin yayımı için bir kanal yaratır. İnternet kullanımının yaygın olduğu ülkelerde şirketlerin İFR'yi daha kolay kabul edeceği beklenmektedir (Debreceny vd., 2002: 376-381).

2. Ulusal Açıklama Ortamı: Ulusal açıklama ortamı, finansal yapıyı, düzenleyici uygulamaları ve ulusal kültürün çeşitli boyutlarını içermektedir. Ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar, muhasebe ve açıklamalara da farklılık getirmektedir. Bir ülkedeki ulusal açıklama ortamı, şirket açıklamalarını şekillendirmektedir. İFR'nin seviyesinin ulusal açıklama ortamı ile ilişkili olacağı beklenmektedir. Finansal açıklama seviyesinin yüksek olduğu ülkelerdeki bilgi kullanıcıları, ekonomik kararlarında kullanmak üzere şirketlerden daha yüksek seviyede açıklama bekleyeceklerdir. Bu da İFR'nin benimsenmesinde önemli rol oynayacaktır. Dolayısıyla İFR'nin kullanımı muhtemelen daha fazla olacaktır. Aynı şekilde, açıklama seviyesi düşük ülkelerdeki firmaların daha az açıklama yapması beklenir. Bu yüzden İFR'nin kullanımı da muhtemelen daha az olacaktır (Debreceny vd., 2002: 376-381).

4.2. İşletmeye Özgü Faktörler

Bu bölümde, işletmenin büyüklüğü, yabancı borsalarındaki yeri ve teknoloji seviyesi gibi firmaya özgü karakteristiklerle İFR arasındaki ilişkiler kısaca açıklanacaktır.

1. Büyüklük: Büyük firmaların yöneticileri ve hissedarları arasında daha fazla bilgi asimetrisi vardır. Bu yüzden, büyük firmalar küçük firmalardan daha fazla bilgi açıklarlar. Ayrıca büyük firmaların daha çok sermayeye ihtiyaçları vardır ve bu nedenle de daha yüksek seviyede açıklama yapmaları beklenir. Büyük şirketler, piyasadaki imajını ve itibarını arttırmak için güçlü bir teşvike sahiptirler. Açıklanmanın olmaması şirketin hisse senetleri fiyatları üzerinde kötü haber olarak algılanır. Ayrıca büyük şirketler, devletin daha fazla dikkatini çekerler. Artan açıklamalar, genellikle hükümet müdahalesini azaltır. Bu nedenle büyük firmalar daha fazla açıklama yapmaya gereksinim duyarlar. Bu nedenlerden dolayı, bu şirketlerin daha çok miktarda bilgiyi daha düşük maliyetle sunmaya olanak veren İFR'yi kabul etme eğilimleri daha fazladır. Büyük şirketler daha fazla hissedar ve daha geniş alana yayılmış hissedar grubuna sahiptir. Dolayısıyla bilginin bu çok ve dağınık hissedarlara etkili bir şekilde yayılmasında İFR özellikle etkili olacaktır (Debreceny vd., 2002: 375-378).

2. İşletmenin Yabancı Borsalardaki Yeri: Yabancı borsalar, daha düşük maliyetli sermaye ve daha yüksek likidite sağladığı için daha rekabetçi olarak algılanmaktadır. Çoklu listelerin diğer faydaları ise, ürünler için daha geniş pazar alanı oluşturmak, şirket imajını arttırmak ve yabancı piyasalarda yerel bir nitelik kazanmak suretiyle siyasal kabul görmektir. Ancak bir şirketin yabancı borsada yer alması, hissedar yelpazesini genişlettiği gibi yönetici ve hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisini de arttırmaktadır. Bilgi asimetrisi düzeyi ise, yatırımcı belirsizliğinin önemli bir nedenidir. Çağdaş şirketler, bilgi asimetrisinin bu etkilerini azaltmak için gönüllü açıklamaları da içeren çeşitli mekanizmaları benimsemektedirler. İFR, geniş bir alana hızlı bir şekilde yayılmasından dolayı bu tip bir bilgi asimetrisini azaltabilir. Yapılan çalışmalar, açıklama ve listeler arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteriyor. Bundan dolayı yabancı borsalar firmalar tarafından araştırılmaktadır (Debreceny vd., 2002: 378).

3. İşletmenin Teknoloji Seviyesi: İşletmeleri kullandıkları teknolojik seviyesini esas alarak üçe ayırmak mümkündür. Bunlar; düşük teknoloji şirketleri, orta teknoloji şirketleri ve yüksek teknoloji şirketleridir. Yüksek teknoloji şirketleri, iş çevresi ve teknolojideki hızlı değişime maruz kalmaktadırlar. Bu şirketlere örnek olarak, bilgisayar, elektronik ve iletişim şirketlerini verebiliriz.

Dolayısıyla teknoloji seviyesi yüksek olan firmaların İFR'yi benimsemesi daha kolay olacaktır (Debreceny vd., 2002: 379).

5. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMANIN YARARLARI

İFR, hem bilgi sunucuları hem de bilgi kullanıcıları için bilginin sunulması ve kullanılması konusunda pek çok yararlar sağlamaktadır. İFR'nin sağladığı bu yararların daha iyi anlaşılabilmesi için daha önce bahsettiğimiz geleneksel raporlama yaklaşımına ilişkin kısıtların, bir kez daha hatırlanmasında fayda vardır. Ayrıca bilgi sunucuları ile bilgi kullanıcılarına sağladığı yararlar bir arada değerlendirilirse, konu daha iyi anlaşılacaktır. İFR'nin sağladığı yararlar, aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

1. Maliyet Tasarrufu: İşletmelerin yıllık faaliyet raporları 40 ile 100 sayfa arasında Değişmektedir. Grafiklerin ve resimlerin de yer aldığı bu raporların prestij kaygıları nedeniyle kaliteli bir şekilde binlerce basıldığı düşünülürse, baskı maliyetlerinin önemli tutarlara ulaşacağı açıktır. Diğer yandan işletmeler, bu raporları hissedarlara ve ilgili diğer kişilere ulaştırmak için, postalama masraflarına da katlanmak zorundadırlar. Tüm bunlar, işletmelerin finansal açıklama maliyetlerini arttıracaktır. Eğer işletmeler yıllık faaliyet raporlarını ve diğer bilgilerini internet üzerinden sunarlarsa, tüm bu baskı ve postalama maliyetlerinden kurtulacaklardır. Bu nedenle İFR, işletmelerin finansal açıklama maliyetlerini azaltarak, büyük maliyet tasarrufu sağlayacaktır.

2. Daha Çok Kullanıcıya Ulaşım: İşletmelerin kendileri ile ilgilenen bütün bilgi kullanıcılarını belirlemeleri mümkün değildir. Bu durumda, işletmeler periyodik olarak sadece mevcut ortakları, kredi kuruluşları, aracı kurumlar gibi önceden belirlediği kullanıcılara faaliyet raporlarını göndermektedirler. Diğer yandan işletme ile ilgilenen bütün kullanıcılar faaliyet raporu için işletmeye ulaşamamaktadır. Kurumsal yatırımcılar istedikleri işletmenin faaliyet raporuna kolaylıkla ulaşırken, daha küçük yatırımcılar ulaşamamaktadırlar. Bu durumda, raporların periyodik olarak ulaştığı kullanıcılarla, raporların ulaştırılmadığı kullanıcılar arasında bilgi sağlama yönünden eşitsizlik doğmaktadır (Durukan ve Özkan, 2002: 312). Bu nedenle geleneksel raporlama yöntemi ile finansal bilgilerin yeterli ölçüde yatırımcı kitlesine ulaştırılması mümkün değildir. Oysa finansal raporlamada beklenen daha çok kullanıcıya ulaşmaktır. Bu noktada internet, finansal bilgilerin daha geniş kitlelere ulaştırılmasında çok önemli bir araçtır. Çünkü internet, ulusal sınırların içindeki ve ötesindeki tüm kullanıcılara kolay erişebilirlik sağlamaktadır. Ayrıca internet aracılığıyla işletmelerin öngöremediği yeni bilgi kullanıcılarına ulaşım olanağı ortaya çıkar. Böylece işletmelerin bilgi kullanıcı kitlesi genişler. Diğer yandan İFR ile bütün kullanıcılara eşit haklar sunulur ve kurumsal yatırımcıların bilgi ayrıcalıkları azalır (Wagenhofer, 2003: 265; Ashbaugh, Johnstone ve Warfield, 1999: 242).

3. Gerçek Zamanlı Bilgi Sunumu: İnternet teknolojisindeki hızlı gelişmeler, bilgilerin tüm dünya üzerindeki kullanıcılara, neredeyse anında iletilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle işletmeler, finansal raporlamada interneti kullanırlarsa, yatırımcılara anlık bilgi ulaştırabilirler. Dolayısıyla İFR, geleneksel raporlama yöntemine göre finansal açıklamaları daha etkin hale getirir. İFR, yatırımcıların daha zamanlı bilgi elde etmelerini sağlar (Ettredge, Richardson ve Scholz: 2002, 67). Yatırımcıların internet üzerinden bilgi almaları için beklemeleri gerekmemektedir. Yatırımcıların İFR'ye dakikalarla ifade edilebilecek bir zaman diliminde ulaşmaları mümkündür. Finansal bilgilerin gerçek zamanlı olarak elde edilmesi işletme- yatırımcı ilişkilerinin devamlılığında çok önemli rol oynar. İnternet sayesinde bilgilendirmenin hızı artar. Bilgi işletmenin tam denetimi ile istenilen zamanda yayımlanır. Ayrıca, yatırımcılara gönderilen e-posta notları gibi çeşitli tekniklerle, kullanıcılar yeni bilgilerden haberdar edilebilirler.

4. Süreklilik ve Esneklik: Bilindiği gibi, geleneksel raporlama yönteminde finansal bilgiler matbu olarak basılıp ilgililere iletilmektedir. Matbu olarak basılan bu raporlar, kullanıcılar tarafından özel olarak muhafaza edilmediği sürece ulaşılabilirliğini yitirir. Ancak finansal raporlar internet üzerinden sunulursa, bilgi kullanıcıları istediği zamanda bu raporlara ulaşabilirler. Dolayısıyla İFR, bilgi kullanıcılarına sürekli erişebilirlik sağlar. Böylece İFR, yatırımcıların kararlarında her an

kullanabilecekleri bir kaynak haline gelir. Diğer yandan geleneksel raporlama yönteminde finansal raporlar basılıp dağıtıldıktan sonra, üzerinde güncelleme yapmak imkânsızdır. Oysa internetten sunulan finansal bilgiler istenildiği zaman kolaylıkla değiştirilebilmektedir. Bu özelliği ile İFR, bilgi sunumunda işletmelere esneklik sağlamaktadır.

5. Bilgi Asimetrisinin Azalması: Asimetrik bilgi, piyasadaki katılımcıların bazılarının buldukları mevki, rütbe, statü gibi nedenlerle diğer katılımcılara nazaran daha fazla bilgiye sahip olmaları halinde söz konusudur. Asimetrik bilgi dağılımı, yatırımcıların yanlış yönleneşine neden olur. Bu ise piyasada istenmeyen ahlaki çöküntüye yol açar. Muhasebe bilgilerinin, ilgili çevrelere yasalar ölçüsünde eşit olarak dağılması esastır. Yatırımcıların, muhasebe bilgilerinden eşzamanlı olarak yararlanmaları, onların asimetrik bilgi dağılımı ile karşılaşmalarını önler. İFR, geleneksel raporlama yöntemine göre daha geniş bir kitleye hitap eder. İFR ile yatırımcı kitleler simetrik haber alma hakkını kullanabilirler. Böylece bilginin simetrik dağılımı internet aracılığıyla sağlanarak, piyasada güven ortamı oluşturulabilir (Karasioğlu, 2001: 9-24).

6. Başka Bilgilere Elektronik Bağlantı: İnternet, aynı dokümandaki bilgiye veya aynı veya farklı bir web sitesinde bulunan başka bir bilgiye erişim sağlayan elektronik bağlantıların kurulmasına olanak verir. Bu şekilde kurulan elektronik bağlantılara “hyperlink” denilmektedir. Hyperlink bağlantılarının kullanılması, kamunun aydınlanmasına yönelik dokümanların incelenmesinde yatırımcılara büyük kolaylıklar sağlar. Yatırımcılar istedikleri bilgiye ulaşabilmek için, dokümanlar arasında hızlı ve kolay bir biçimde dolaşabilirler (Ünal, 2000: 7). Geleneksel raporlama yöntemi ile finansal raporlara ulaşan yatırımcıların hyperlink bağlantıları ile ulaşılan bu bilgileri görmeleri mümkün olmayacaktır. Bu durum, finansal raporlara internetten ulaşan yatırımcılara üstünlük sağlayacaktır.

7. Daha Ayrıntılı ve Özellikli Bilgi Sunumu: Bilgiye düşük maliyetle ulaşılması ve yeni web teknolojilerinin yaygınlaşması şirketlerin mevcut bilgilerini artırmalarına olanak sağlamaktadır. Bugün işletmeler bir dizi geniş raporlama bilgisi içeren detaylı yatırımcı web siteleri geliştirdiler. Şirket web siteleri artık sadece yıllık raporları içermiyor, aynı zamanda üç ayda bir yayınlanan raporları, basın yayınları, şirket sunumlarını, ürün ile ilgili bağlantıları, analizleri, hisse performanslarını ve diğer özellikleri de içermektedir (Lymer ve Debreceny, 2003: 105). Bununla birlikte İFR, düz yazı ile sınırlı değildir. Geleneksel raporlama yönteminde olmayan multimedya ve interaktif bilgi sunumuna olanak verir. İşletmeler web sitesinde grafik ve resim gibi gelişmiş multimedya araçlarını kullanarak finansal bilgileri sesli ve görsel olarak daha etkili sunabilirler. Ayrıca kullanıcılar İFR ile araştırma, bulma, indirme ve hatta yeniden yapılandırma gibi imkanlara düşük maliyet ile ulaşabilirler. Kullanıcılar taleplerini karşılayabilir ve raporlar için kullanıcı tanımlı olayları başlatabilirler. Hatta interaktif olarak, daha önce alınan bilgilere dayalı özel bilgi talebinde bulunabilirler (Wagenhofer, 2003: 266). Diğer yandan İFR, kullanıcılara anahtar kelimeleri kullanarak raporun içeriğini araştırma kolaylığı sağlar.

6. İNTERNETTE FİNANSAL RAPORLAMA SORUNLARI

İnternet iki tarafı keskin bir kılıç gibidir. Bir taraftan bir problem çözücü olarak işlev görürken, diğer taraftan da bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Jones ve Xiao, 2004: 256). Yukarıda bahsedildiği gibi İFR hem işletmelere hem de bilgi kullanıcılarına birçok fayda sağlamaktadır. Ancak İFR, bu faydalarına karşılık birçok potansiyel sorunu da beraberinde getirmiştir. İFR'nin getirdiği bu potansiyel sorunları aşağıdaki başlıklar altında inceleyebiliriz.

6.1. Bilgi Güvenliği ve Bütünlüğü

İFR ile ilgili üzerinde durulması gereken en önemli konulardan birisi, bilginin güvenliği ve bütünlüğüdür. Bu konu bilgi kullanıcıları açısından çok önemlidir. Zira İFR'nin yatırımcılar tarafından benimsenmesinin en önemli şartı, internet üzerindeki bilgilere yatırımcıların güveninin sağlanmasıdır. Ancak internette güvenliği sağlamak oldukça zor ve maliyet gerektiren bir iştir.

İnternetin temel avantajı onun esnekliğidir. Bununla birlikte güvenilirlik dezavantajıdır. İnternet üzerinden yayınlanan finansal bilgiler, hem şirket içinden hem de şirket dışından kendisine yetki verilmemiş kişiler tarafından iz bırakılmadan değiştirilebilir veya silinebilir (Wagenhofer, 2003: 274). İFR, her ne kadar zamanlı bilgi sağlasa da, bu bilgilerin güvenliğini sağlamak zordur. Eğer şirketler web sitelerini yeterli güvenlik teknolojileri ile donatmazlarsa, finansal bilgilerin üçüncü kişiler tarafından hileli bir şekilde değiştirilme olasılığı yüksektir. Diğer yandan, bu bilgilerin güvenlik teknolojileri ile güvenliği sağlanmış olsa bile, bu bilgiler üzerinde hile yapılma olasılığı tamamen ortadan kalkmaz. Dolayısıyla web sitesine veya veri tabanı sistemine girişin kontrol altına alınması zordur (Jones ve Stanwek, 2003: 32-33). Ayrıca internette finansal bilgilerin yayımlanması sırasında dönüştürme/değiştirme işlemleri hatalara karşı hassastır. Bu işlemler sırasında hata meydana gelebilir. Ayrıca dış kaynaktan elde edilen bilgiler linkler yoluyla kolayca bir web sitesine dahil edilebilir (Fisher vd., 2004: 414).

Diğer yandan, bazı şirketler bir bütün halinde finansal bilgilerini sunarken, bazı şirketler yalnızca özetler ile yetinmektedirler. Bu da doğal olarak, çok farklı uygulamaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kullanıcılar tüm bu bilgilerin tam olacağını bekleyeceğinden, özetler bu kişileri yanlış yönlendirebilir (Jones ve Stanwick, 2003: 32). Bu gibi sorunlar internet üzerinden sunulan finansal bilgilerin güvenilirliğinin, kâğıt tabanlı raporlarla sunulan bilgidan daha az olduğu konusunda fikir verir. Güvenilirlik sadece şirketlerin ve kullanıcıların ilgilendiği bir konu değildir. Aynı zamanda denetleyiciler ve düzenleyiciler de ilgilenir (Wagenhofer, 2003: 274-275). Bir şirketin web sitesine müdahale söz konusu olduğunda, kullanıcılar bu şirketin güvenlik ve gizlilik konusunda yeterli özeni göstermediğini düşünüp o şirketle olan ilişkilerinde daha temkinli davranmak zorunda kalacaklardır.

6.2. Yasal düzenlemelerin ve Standartların Yetersizliği

Elektronik ortamda tutulan kayıtlar sayesinde, finansal tabloların eşzamanlı olarak düzenlenmesi mümkündür. Bununla birlikte internet üzerinden kamuya sunulacak finansal bilgilerin kapsam, biçim, sunum aralıkları gibi konulara ilişkin düzenlemelere gereksinim vardır (Uzay, 2004: 8). Diğer yandan internetin evrensel yapısı gereği şirketin, sunucunun ve kullanıcıların bölgelerinin farklı olması mümkündür. Dolayısıyla ulusal yönetmelik ve kanunların internet ortamında uygulanması yetersiz kalabilir. Bu yüzden uluslararası düzenleme ve standartlara gereksinim vardır. Ayrıca teknolojiye gelişmelerin, düzenleyicilerin hareketinden daha hızlı olduğunu unutmamalıyız. Gelecekte İFR ilgili düzenlemelerin artacağını umuyoruz. Muhasebe ile ilgili düzenlemelerin tarihi incelendiğinde, finansal skandalların daima yüksek düzeyde düzenlemelerin yapılmasına neden olduğu görülecektir. Akademiden bir uzman, ” ilk internet raporlama skandalının henüz gerçekleşmediğini, ama gerçekleşirse, düzenlemelerin gelişimine önemli bir hız kazandıracak” söylemektedir (Wagenhofer, 2003: 274-275 ; Fsher vd., 2004: 414).

6.3. Denklik ve Erişim Etkinliğinin Sağlanması

İFR ile ilgili diğer bir sorun, denklik ve erişim etkinliğinin sağlanmasıdır. Günümüzde internet yaygınlaşmakla birlikte, potansiyel yatırımcıların tamamının kullandığı bir iletişim aracı değildir. Çünkü internet üzerinden bilgiye erişim bilgisayar becerileri, ekipman ve servislerle sınırlıdır. Bundan dolayı İFR'nin sağladığı yararlar ancak ilgililerin bilgi teknolojilerinin kullanımı konusunda yeterli bilgiye ve gerekli donanıma sahip olmaları halinde gerçekleşir. Özellikle potansiyel yatırımcılar, bilgi teknolojilerini bilmeyebilir ve bu teknolojileri öğrenmede isteksiz olabilirler. Bu durumda finansal bilgilerin sadece internette sunulması halinde, yatırımcılar bu bilgilere ulaşamayabilirler.

Denklik ve erişim etkinliği sağlamak için, internette sunulan finansal bilgiler, diğer iletişim şekilleri kullanılarak daha önce veya eşzamanlı olarak kamuya açıklanmalıdır (Oyelere, Laswad ve Fsher, 2003: 38). Bu çerçevede, geleneksel raporlama yöntemi ile finansal bilgilerin kamuya açıklanmasına devam edilmelidir. Bununla birlikte finansal bilgiler eşzamanlı olarak veya daha

sonra internet üzerinden yatırımcılara sunulmalı ya da e-posta ile yatırımcılara gönderilmelidir. Ayrıca finansal bilgilerin internet üzerinden yatırımcılara sunulduğu basılı raporlarda belirtilmelidir.

6.4. Aşırı Bilgi Yüklenmesi

İnternet işletmelere daha fazla bilgiyi düşük maliyetle sunma olanağı sağlar. Bu durumda, özellikle büyük işletmelerin web sitelerinde sundukları bilgiler binlerce sayfa tutmaktadır. Ayrıca bu işletmelerin veri tabanlarının farklı olması nedeniyle özel veri ve sayfaları bulma zorlaşmaktadır (Debrecey ve Gray, 2001: 47). Bu durumda, bilgi kullanıcıları aşırı bilgi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu ise bilgi kullanıcıları açısından hangi bilginin gerekli olduğunun belirlenmesini zorlaştırır.

6.5. Denetimle İlgili Sorunlar

Finansal tabloların internet üzerinden sunulması, denetim uygulamalarını nasıl etkileyeceği konusunu gündeme getirmiştir. Bu konuda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hiç değişim beklemeyenler; ikincisi ise, önemli değişim bekleyenlerdir. Birinci görüşe göre, İFR denetim uygulamalarını etkilemeyecektir. Çünkü finansal raporlar internetten yayımlanmaya kadar denetim süreci tamamlanmış olacaktır. İkinci görüşe göre, bazı uzmanlar internet teknolojisinin her şeyi değiştirdiğini ve bu yüzden de denetim uygulamalarını etkileyeceği görüşündedirler. Bu uzmanlar bazı nedenlerden dolayı internet tabanlı finansal raporların denetimi konusunda iyimser değiller. Bu konuda bazı sorunların ortaya çıkacağını düşünmektedirler (Xiao, Jones ve Lymer, 2002: 263). Bu sorunları aşağıdaki başlıklar altında sıralamak mümkündür:

- Denetçilerin rolü ve sorumlulukları ile ilgili sorunlar,
- Denetim raporunun değiştirilmesi veya çıkarılması sorunu,
- Denetlenmemiş bilgilerin denetim raporuyla ilişkilendirilmesi sorunu,
- Gerçek zamanlı raporlamanın sürekli denetim gerektirmesi,
- Denetim raporuna hiperlink bağlantısı.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamunun aydınlatılması açısından finansal bilgilerin geniş bir kitleye hızlı ve zamanlı olarak ulaştırılması son derece önemlidir. Küreselleşme ile birlikte işletmelerin faaliyet alanları uluslararası pazarlara taşınmıştır. Böylece işletmelerle ilgili kişi ve grupların sayısı da artmıştır. Bu kişilerin işletmelerin finansal bilgilerine hızlı ve maliyetsiz ulaşmaları son derece önemlidir. Bilişim teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak finansal raporların sunumunda değişiklikler olmuştur. Önceleri basılı olarak sunulan finansal raporlar, bugün internetten sunulmaya başlanmıştır. İnternetin bilgiyi hızlı, etkin ve ekonomik olarak sunabilme yeteneği, finansal bilgilerin internetten sunulmasının ana nedenidir. İFR ile kullanıcılar finansal bilgilere doğrudan ve anında ulaşabilmektedirler.

Yapılan açıklamalar çerçevesinde geleceğe yönelik olarak yapılması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz;

- İnternet üzerinden kamuya sunulacak finansal bilgilerin kapsamı, biçimi ve sunum aralıkları gibi konulara ilişkin düzenlemelere gereksinim vardır. İnternet üzerinden finansal bilginin sunulması günümüzde düzenlenmemiş durumdadır. İFR ile ilgili yasal düzenlemeler ve muhasebe standartlarının henüz bulunmaması gerek şirketler gerekse kullanıcılar için önemli bir sorundur. Bu yüzden İFR ve denetime ilişkin muhasebe ve denetim standartlarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

- İşletmelerin web sitesinde yatırımcı ilişkilerine doğrudan link verilmeli ve firma-yatırımcı ilişkileri interaktif hale getirilecek şekilde yapılandırılmalıdır. Özellikle borsada işlem gören şirketlerin bilgi sunma işlevi hem iç hem de dış piyasalara yönelik olmalıdır. Bundan dolayı yabancı dil kullanımı sadece firmaların tanıtımı ile sınırlı kalmayıp, finansal bilgileri de kapsayacak şekilde yapılandırılmalıdır. Bu bağlamda finansal tablolar yaygın olarak kullanılan ikinci bir dilde de sunulmalıdır.

- Web sitesinde, bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarla birlikte denetim raporuna mutlaka yer verilmelidir. Ancak denetim raporunun işletme tarafından değiştirilmesi veya web sitesinden çıkartılması gibi birçok güvenlik sorununu ortadan kaldırmak için, denetim raporu denetim firmasının web sitesinde yayınlanmalıdır. Bu durumda işletmelerin web sitesinde yayınlanan denetlenmiş finansal tablolardan, denetçinin web sitesinde yer alan denetim raporuna bağlantı (link) sağlanmalıdır.

- İFR ile ilgili denetçilerin sorumlulukları web sitesinde açıkça belirtilmelidir. Basılı raporların internette yayınlanması durumunda, denetçiler bu dönüşüm sürecini kontrol etmelidir. Denetçiler kâğıt tabanlı denetlenmiş finansal tablolar ile müşteri web sitesinde yayınlanan finansal tabloların benzerliğini teyit etmelidir. Ayrıca denetçiler kullanıcılara güvence vermek için, web tabanlı denetlenmiş finansal tablolar ile web sitelerinde yayınlanmış diğer bilgiler arasındaki uygunluğu sağlamada sorumlu tutulabilirler. Bu konu geleneksel finansal tabloların denetim alanı dışında olmalıdır. Diğer bilgilerle ilgili güven sağlamak ayrı bir hizmet olarak önerilebilir. Denetçiler şirketin web sitesinde yer alan bilgilerdeki önemli değişiklikleri dönemsel olarak izlemeli ve denetim raporunun geçerliliğine etki edebilecek bütün değişiklikleri denetim raporunu değiştirerek not etmelidirler.

- Web sitesinde denetlenmiş bilgilerle birlikte denetlenmemiş bilgiler de bulunmaktadır. Bu durumda kullanıcıların denetlenmiş bilgileri denetlenmemiş bilgilerden ayırt etmesi zorlaşacaktır. Bu ayrımı yapmayı kolaylaştıracak görsel işaretler (etiketleme, filigran vb) veya uyarı mesajları kullanılmalıdır.

- Finansal raporlamada multimedya teknolojisi (ses, görüntü, grafik vb) kullanılarak, finansal bilgilerin sunumu daha etkili hale getirilmelidir. Kullanıcıların aradıkları bilgiye kolayca erişimini sağlamak amacıyla, finansal bilgilerin içeriği, anahtar kelimeleri kullanarak araştırılabilecek şekilde yapılandırılmalıdır.

- İşletmeler yukarıda açıkladığımız öneriler çerçevesinde finansal raporlamada interneti kullanırlarsa, güven ve açıklık ilkesi daha yaygın ve etkin uygulanma olanağı bulacaktır. Yatırımcıların güven duygusu arttıkça, daha fazla yatırımcı interneti kullanacak ve İFR yaygınlaşacaktır. Böylece bilginin daha yaygın ve adil olarak finansal piyasalara hızla iletimi yoluyla sermaye piyasasının etkinliği artacaktır.

Sonuç olarak İFR geleneksel yöntemle göre daha az maliyetli, daha kolay ve daha hızlıdır. Ayrıca gerçek zamanlı, ayrıntılı ve spesifik bilgileri sunma özelliğinin yanında işletmeler, yatırımcılar, finansal analistler ve diğer ilgili kişiler arasında interaktif iletişime olanak sağlamaktadır. Bu özellikler gelecekte İFR'yi kâğıt tabanlı raporlamanın önüne geçirecektir. Ülkemizde internet kullanımı hızla yaygınlaşmakla birlikte, potansiyel yatırımcıların henüz tamamının kullandığı bir iletişim aracı değildir. Dolayısıyla bu süreçte işletmeler, internetten sundukları finansal bilgileri, diğer iletişim şekillerini de kullanarak daha önce veya eş zamanlı olarak sunmalıdırlar. Bu çerçevede geleneksel raporlama yöntemi ile finansal bilgilerin kamuya açıklanmasına bir süre daha devam edilmelidir. Ayrıca finansal bilgilerin internet üzerinden yatırımcılara sunulduğu basılı raporlarda belirtilmeli ve çeşitli iletişim araçları kullanılarak duyurulmalıdır.

KAYNAKLAR

Ashbaugh, H.; Johnstone, K. M. & Warfield T., D. (1999) "Corporate Reporting on the Internet", Accounting Horizons, V.13, N.3, ss.241-257.

Berk, J. (2001), "Leveraging The Internet for Financial Reporting", Financial Executive, V.17, N.3, ss.54-56.

Cemalcılar, Ö. & Önce, S. (1999). Muhasebenin Kuramsal Yapısı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1093, Eskişehir.

Chasteen , L.G.; Flaherty, R. C.E. & O'connor, M.C. (1998). Intermediate Accounting, Irwin McGraw-Hill.

- Debreceny, R.; Gray, G. L. & Rahman, A. (2002) "The Determinants of Internet Financial Reporting", *Journal of Accounting and Public Policy* 21, s.371-394.
- Debreceny, R. & Gray, G. L. (2001). "The Production and Use of Semantically Rich Accounting Report on the Internet: XML and XBRL", *International Journal of Accounting Information Systems*, 2, ss.47-74.
- Durukan, B. & Özkan, S. (2002). "Finansal Bilgi Sunumunda Bir Araç Olarak İnternet Kullanımı: İMKB'de İşlem Gören Şirketlerin Web Siteleri Üzerine Bir Araştırma", *Türkiye XXI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.307-332.
- Ettredge, M.; Richardson, V. J. & Scholz, S. (2002) "Timely Financial Reporting at Corporate Web Sites?", *Communication of The ACM*, June ,V.45, N.6, ss.67-71.
- Fisher, R.; Oyelere, P. & Laswad, F. (2004). "Corporate Reporting on the Internet: Audit Issue and Content Analysis of Practices", *Managerial Auditing Journal*, V.19, N.3, ss.412-439.
- Hurt, D. N.; Kreuze, J. G. & Langsam, S. A. (2001). "Using the Internet for Financial Reporting", *The Journal of Corporate Accounting&Finance*, Mar/Apr. V.12, N.3, ss.67-76.
- Jones, M. J. & Xiao J. Z. (2004). "Financial Reporting on the Internet by 2010: a consensus view", *Accounting Forum* 28, ss.237-263.
- Jones, J. P. & Stanwick, S. (2001). "Elektronik-Based Financial Reporting", *The Ohio CPA Journal*, July- September, ss.31-34.
- Karakaya, M. (1994). *Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Karasioğlu, F. (2001) *İnternet Tabanlı Finansal Raporlama*, Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No.266, Ankara.
- Kieso, D.E. & Weygandt, J. J. (1998) *Intermediate Accounting*, Ninth Edition, Jonh Wiley and Sons, Inc.
- Lymer, A. & Debreceny, R. (2003). "The Auditor and Corporate Reporting on the Internet: Challanges and Institutions Responses", *International Journal of Auditing*,V.7, ss.103-120.
- Oyalere, P.; Laswad, F. & Fisher, R. (2003). "Determinants of Internet Financial Reporting by New Zealand Companies", *Journal of International Financial Management and Accounting*, V.14, N.1, ss.26-63.
- Uzay, Ş. (2004). "21. Yüzyılın Başında Muhasebe Mesleğine Etkileyen Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/67MaliCozum/23%20saban%20uzay.pdf>, (E.T: 05.06.2006).
- Ünal, M. (2000). *İnternet Aracılığıyla Kamuyu Aydınlatma ve Halka Arz İşlemleri, Yeterlik Etüdü*, Ankara.
- Wagenhofer, A. (2003). "Economic Consequences of Internet Financial Reporting", *Schmalenbach Business Review*, V.55, October, ss.262-279.
- Xiao, Z.; Jones, M. J. & Lymer, A. (2002). "Immediate Trends in Internet Reporting", *The European Accounting Review*, V.11, N.2, ss.245-275.
- Yılcı M. (1992). *İşletmelerde İç Kontrol Yapısının Değerlendirilmesinin Denetim Karar Sürecindeki Yeri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:631, Kütahya.
- Yücel, G. (1986). *İşletmelerde İç Raporlama Sistemi*, Avcıol Matbaası, İstanbul.